

Philipp Vandenberg

Het Sixtijnse geheim

Karakter Uitgevers B.V.

Over de wellust van het vertellen

Terwijl ik dit schrijf, word ik door hevige twijfels geplaagd of ik dit wel allemaal mag vertellen. Moet ik het niet voor me houden, zoals iedereen gedaan heeft die er tot nu toe van op de hoogte was? Maar is zwijgen niet de allerergste leugen? En kunnen ook dwalingen niet tot het inzicht in de waarheid bijdragen? Omdat ik niet in staat was tot dat inzicht te komen, dat zelfs voor een ware christen levenslang verborgen blijft, zodat de getuigenis van het geloof uitkomst moet bieden, heb ik het voor en tegen langdurig afgewogen. Maar uiteindelijk werd de lust om dit verhaal te vertellen toch te groot. Het is een verhaal dat ik onder heel bijzondere omstandigheden aangehoord heb.

Ik ben dol op kloosters. Ik word door een onverklaarbare drang naar deze oorden gedreven, die van de buitenwereld afgezonderd zijn en overigens ook nog eens op de fraaiste plekken gelegen zijn. Ik ben dol op kloosters omdat de tijd daar stil lijkt te staan, ik geniet van de morbide geur die door de wijdvertakte gebouwen stroomt, die mengeling van muffe verschimmelende documenten, vochtige pas gedweilde gangen en vervluchtigde wierook. Maar ik ben vooral dol op kloostertuinen; ik weet niet waarom die meestal voor de buitenwereld verborgen blijven, terwijl ze juist een blik in het paradijs gunnen.

Eerst wil ik uitleggen waarom ik op die schitterende herfstdag, zoals die alleen in zuidelijke streken voorkomt, in het paradijs van een benedictijner klooster binnendrong. Het was me gelukt me na een rondleiding door kerk, crypte en bibliotheek van de groep los te maken en een route te kiezen door een klein zijportaal, waarachter volgens het plan van de heilige Benedictus de kloostertuin moest liggen.

Het was een ongebruikelijk kleine tuin, veel kleiner dan je bij zo'n groot klooster zou verwachten. Die indruk werd nog versterkt doordat de laagstaande zon dit paradijselijke vierkant diagonaal in een helverlichte en een duistere helft verdeelde. Na de onaangename kilte die in het klooster heerste, deed de warmte van de zon weldadig aan. Late zomerbloeiers zoals floxen en dahlia's pronkten met zware bloemen, irissen, gladiolen en lupines zorgden voor kaarsrechte accenten. Allerlei kruiden woekerden in smalle perken, door simpele balken van elkaar gescheiden. Nee, deze kloostertuin had niets gemeen met de parkachtige plantsoenen van andere benedictijner kloosters, die aan alle zijden door massieve muren ingesloten waren en door een kruisgang omringd werden, aldus concurrerend met profane tuinen als Versailles of Schönbrunn. Deze kloostertuin was ontstaan als een terras dat later op de zuidhelling van het klooster was aangebracht en dat door een hoge muur van tufsteen gestut werd, zoals in deze omgeving veel voorkwam. Naar het zuiden toe bood de tuin vrij uitzicht en op heldere dagen kon je aan de horizon de toppen van de Alpen ontwaren. Aan de ene kant, waar de keukenkruiden groeiden, kletterde water uit een ijzeren buis in een stenen bak, en daarnaast stond een bouwvallig tuinhuisje van getimmerde planken, waaraan verscheidene, kennelijk nogal onhandige, bouwmeesters gewerkt hadden. Een versleten afdekking van asfaltpapier moest het tegen de regen beschermen, en een gammel zijvenster vormde de enige lichttoevoer. Het geheel maakte een merkwaardig vrolijke indruk, vooral doordat de constructie op een of andere manier aan de houten

huisjes herinnerde die we als kinderen in de vakantie in elkaar timmerden.

Plotseling klonk er een stem uit de schaduw: 'Hoe heb je me gevonden, mijn zoon?'

Ik hield mijn hand boven mijn ogen om me beter te kunnen oriënteren in de schaduw. Een ogenblik lang bleef ik aan de grond genageld staan door het tafereel dat ik zag: een monnik met een spierwitte profetenbaard die rechtop in een rolstoel zat. Hij droeg een grijzig habijt, dat opvallend verschilde van het voorname zwart van de benedictijner monniken, en terwijl hij me met zijn doordringende ogen aankeek, draaide hij zijn hoofd als een houten marionet heen en weer, zonder zijn blik van me af te wenden.

Hoewel ik zijn vraag heel goed verstaan had, stelde ik om tijd te winnen een wedervraag: 'Hoe bedoelt u?'

'Hoe heb je me gevonden, mijn zoon?' herhaalde de vreemde monnik zijn vraag met eenzelfde hoofdbeweging. Ik meende een zekere leegte in zijn blik te ontdekken.

Mijn antwoord bleef vaag, en dat kon ook niet anders, want ik wist niet wat ik moest beginnen met deze vreemde ontmoeting en zijn al even vreemde vraag. 'Ik heb u niet gezocht,' zei ik. 'Ik heb het klooster bezichtigd en wilde alleen maar een blik in de tuin werpen. Neemt u me niet kwalijk.' Ik maakte net aanstalten om met een hoofdknikje afscheid te nemen, toen de oude man opeens zijn armen, die tot op dat moment roerloos op de stoelleuning gelegen hadden, in een hoek boog en de wielen een duw gaf. Alsof hij door een katapult was afgeschoten, reed hij op me af. Deze oude man leek beresterk te zijn. Even snel als hij op me afgekomen was, bleef hij staan. Toen hij vlak bij me was, zag ik onder de haar- en baardstrengen een gezicht dat nu door de zon verlicht werd en veel jonger bleek dan het eerst geleken had. Ik begon nerveus te worden van deze ontmoeting. 'Ken je de profeet Jeremia?' vroeg de monnik opeens. Ik aarzelde een ogenblik en dacht erover gewoon weg te lopen. Maar zijn priemende blik

en de intrigerende waardigheid die hij uitstraalde, weerhielden me daarvan.

‘Ja,’ zei ik, ‘ik ken de profeten Jeremia en Jesaja, Baruch, Ezechiël, Daniël, Amos, Zacharia en Maleachi.’ Die namen waren me uit mijn internaatstijd in een klooster bijgebleven. Het antwoord verblufte de monnik en leek hem zelfs plezier te doen, want de starre uitdrukking was opeens uit zijn gezicht verdwenen en aan de marionetachtige bewegingen kwam een einde.

“‘Te dien tijde,” zegt Jeremia, “zal men de beenderen van de koningen en de beenderen van de vorsten van Juda, de beenderen van de priesters, de beenderen van de profeten en de beenderen van de inwoners van Jeruzalem uit hun graven halen, en ze uitspreiden voor de zon en de maan en het gehele heer des hemels, die zij hebben liefgehad en gediend, die zij achternagelopen zijn en gezocht hebben en waarvoor zij zich hebben neergebogen; zij zullen niet bijeengezameld noch begraven worden, tot mest op de akker zullen zij zijn. En de dood zal boven het leven verkozen worden door het ganse overblijfsel, door hen die van dit boos geslacht zullen overblijven in alle plaatsen waarheen ik hen zal verdreven hebben.””

Ik keek de monnik vragend aan. Hij herkende mijn radeloze blik en zei: ‘Jeremia acht, een tot en met drie.’

Ik knikte.

De monnik hief zijn hoofd zo ver op dat zijn baard bijna horizontaal stond en streek met de rug van zijn hand zachtjes over de onderzijde van zijn volle bos haar. ‘Ik ben Jeremia,’ zei hij daarbij, en in de toon van zijn stem was een zekere ijdelheid te horen, een deugd die volstrekt niet bij een monnik paste. ‘Iedereen noemt me broeder Jeremia. Maar dat is een lang verhaal.’

‘Bent u benedictijn?’

Hij maakte een afwerende handbeweging. ‘Ze hebben me in dit klooster gestopt omdat ze geloven dat ik hier de minste schade kan aanrichten. Zo leef ik volgens de *Ordo Sancti Bene-*

dicti, zonder dat wereldlijke verlangens vat op me kunnen krijgen. Als ik zou kunnen, zou ik vluchten.’

‘U zit nog niet zo lang in het klooster?’

‘Een paar weken... of maanden. Misschien al een paar jaar. Wat doet dat er nu toe!’

Het geklaag van broeder Jeremia begon mijn interesse te wekken, en ik informeerde met de nodige behoedzaamheid naar zijn vroegere leven.

Nu zweeg de raadselachtige monnik. Hij liet zijn kin op zijn borst zakken en keek omlaag naar zijn verlamde benen. Ik voelde dat ik te ver was gegaan met mijn vraag. Maar nog voordat ik een verontschuldiging kon mompelen, begon Jeremia te praten.

‘Wat weet je, mijn zoon, van Michelangelo...?’

Hij sprak hakkelend, zonder me aan te kijken, en je kon merken dat hij over elk woord nadacht voordat hij het uitsprak. Toch kwamen zijn woorden me verward voor, zonder veel samenhang. Ik herinner me de bijzonderheden niet meer precies, vooral omdat hij voortdurend woorden verhaspelde, verbeterde en zinnen opnieuw begon; maar het is me wel bijgebleven dat er achter de muren van het Vaticaan dingen gebeuren waarvan de gelovige christen geen enkel vermoeden heeft en dat – en daarvan schrok ik – de kerk een *casta meretrix* oftewel een kuise hoer is. Hij gebruikte ook nogal wat vakjargon en zwolg in woorden zoals controversetheologie, moraaltheologie en dogmatiek, zodat mijn twijfel of broeder Jeremia ze misschien niet allemaal op een rijtje had, nog sneller verdween dan die opgekomen was. Hij noemde concilia bij naam en jaartal, maakte onderscheid tussen particuliere, plenaire en provinciale concilia en noemde voor- en nadelen van het episcopalisme, tot hij opeens ophield en vroeg: ‘Jij denkt zeker ook dat ik gek ben?’

Ja, hij zei ‘ook’, tot mijn verrassing. Kennelijk werd broeder Jeremia in dit klooster als geestelijk in de war beschouwd en als een lastige ketter van de anderen afgezonderd, en ik weet ook niet meer wat ik de monnik geantwoord heb; ik herinner

me alleen nog maar dat mijn belangstelling voor deze man groeide. Op mijn vraag terugkomend, vroeg ik hem me te vertellen hoe hij in dit klooster beland was. Maar Jeremia wendde zijn gezicht naar de zon toe en bleef met gesloten ogen zwijgen. Terwijl ik hem zo bekeek, constateerde ik dat zijn baard begon te trillen; de beweginkjes werden heviger, en even later sidderde het hele bovenlichaam van de monnik, terwijl zijn lippen beefden alsof hij koorts had.

De klok in de toren van de kloosterkerk begon te slaan om op te roepen tot het koorgebed, en broeder Jeremia richtte zich op, alsof hij uit een droom ontwaakte. 'Spreek met niemand over deze ontmoeting,' zei hij gejaagd. 'Het beste is dat je je in het tuinhuis verbergt. Tijdens de vesper kun je het klooster ongemerkt verlaten. Kom morgen om dezelfde tijd terug! Ik ben er dan ook!'

Ik volgde de aanwijzingen van de monnik op en verborg me in het houten huisje. Direct daarna hoorde ik voetstappen naderen. Ik gluurde door het half geblindeerde venster en zag hoe een benedictijn Jeremia in zijn rolstoel naar de kerk toe reed. De beide mannen spraken geen woord. Het leek alsof geen van beiden op de ander lette, alsof de een volgens een onveranderlijk ritueel te werk ging, terwijl de ander dat volkomen passief over zich heen liet komen.

Even later hoorde ik gregoriaanse gezangen uit de kerk. Ik ging naar buiten, maar bleef in de schaduw van het tuinhuis om niet alsnog van achter een raam van het omringende klooster ontdekt te worden. Ik wilde broeder Jeremia namelijk beslist terugzien. Langs de hoge steunmuur leidde een steile stenen trap naar beneden. Het was geen probleem de ijzeren deur die de toegang versperde te passeren.

Op deze wijze verliet ik het klooster en de paradijselijke tuin, en de volgende dag verschaftte ik me via dezelfde route weer toegang. Ik hoefde niet lang te wachten totdat een medebroeder even zwijgend als de vorige dag Jeremia in zijn rolstoel de tuin in reed.

‘Sinds ik hier ben, heeft niemand belangstelling getoond voor mijn vroegere leven,’ zei de monnik, direct van wal stekend. ‘Integendeel, ze hebben hun best gedaan het uit te wissen, me van de buitenwereld af te schermen. Ze willen me wijsmaken dat ik mijn verstand verloren heb, alsof ik een verlopen zielzorger ben, een islamitische assassijn. Mogelijk is de volledige waarheid over mij niet in dit klooster doorgedrongen; ook al zou ik er duizendmaal op zweren, dan nog zou niemand me geloven. Galileo zal zich vast en zeker hetzelfde gevoeld hebben.’

Ik verzekerde hem dat ik geloof aan zijn woorden hechtte; ik merkte dat hij er behoefte aan had iemand in vertrouwen te nemen.

‘Mijn verhaal zal je niet gelukkiger maken,’ bracht broeder Jeremia daartegen in, maar ik verzekerde hem dat ik ertegen opgewassen was. De eenzame frater begon te vertellen. Hij sprak rustig, af en toe zelfs afstandelijk, en op de eerste dag vroeg ik me af waarom hij zelf niet in het verhaal voorkwam. Op de tweede dag werd het me langzaam duidelijk. Hij leek over zichzelf in de derde persoon te spreken, alsof hij een neutrale toeschouwer was. Ja, een van de mensen over wie hij zo uitweidde, moest hij zelf zijn: broeder Jeremia.

We ontmoetten elkaar vijf dagen achtereen in de paradijstuin van het klooster, terwijl we ons achter een wild woekerende klimroos verborgen en soms ook in de half vermolmde hut. Jeremia sprak, waarbij hij namen en feiten noemde, en hoewel zijn verhaal soms bij elkaar gefantaseerd leek, twijfelde ik geen moment aan de waarheid ervan. Terwijl hij sprak, keek broeder Jeremia me maar zelden aan. Hij hield zijn blik meestal op een denkbeeldig punt in de verte gericht, alsof hij van een bord voorlas. Ik durfde hem geen enkele keer te onderbreken, durfde hem geen vraag te stellen, omdat ik bang was dat hij de draad kwijt zou raken, en ook omdat ik in de ban van zijn verhaal was. Ik vermeed het eveneens aantekeningen te maken die de woordenvloed van de monnik wellicht hadden kunnen

onderbreken. Daarom schrijf ik het volgende verhaal uit mijn blote hoofd op; toch geloof ik dat het niet veel afwijkt van de woorden van broeder Jeremia.